

Zbigniew Cichoń

Konferencja „Urzeczywistnianie praw człowieka w XXI w., a znaczenie parlamentu i regionów w procesie integracji z Unią Europejską w ujęciu prawa i etyki”, Opole, Kamień Śląski, 17–18 listopada 2003 r.

Palestra 49/1-2(553-554), 184-187

2004

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Konferencja „Urzeczywistnianie praw człowieka w XXI wieku, a znaczenie parlamentu i regionów w procesie integracji z Unią Europejską w ujęciu prawa i etyki” Opole, Kamień Śląski 17–18 listopada 2003 r.

17 i 18 listopada 2003 r. w Opolu i Kamieniu Śląskim odbyła się konferencja, której tematem przewodnim było urzeczywistnianie praw człowieka w XXI wieku, a znaczenie parlamentu i regionów w procesie integracji z Unią Europejską w ujęciu prawa i etyki. Konferencja została zorganizowana przez Zakład Prawa Ustrojowego i Praw Człowieka, Centrum Dokumentacji Europejskiej Międzywydziałowego Instytutu Prawa i Administracji Uniwersytetu Opolskiego oraz Katedrę Teologii Moralnej i Etyki Społecznej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego. Honorowym patronatem konferencję objęli Ordynariusz Diecezji Opolskiej, Wielki Kanclerz Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego ks. abp. prof. dr hab. Alfons Nossol, Rektor Uniwersytetu Opolskiego prof. dr hab. Józef Musielok oraz Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego prof. dr hab. Lech Gardocki.

Po przywitaniu licznych gości przez Rektora Uniwersytetu wystąpili: ks. biskup Paweł Stobrawa reprezentujący księdza arcybiskupa Alfonsa Nossola oraz Prezes Izby Karnej Sądu Najwyższego dr Lech K. Paprzycki reprezentujący Prezesa SN prof. Lecha Gardockiego, podkreślając rangę praw człowieka we współczesnym świecie i życząc owocnych obrad.

Również przedstawiciele władz lokalnych samorządowych i rządowych, a także posłowie życzyli owocnych obrad i miłego pobytu w Opolu.

Prowadzenie obrad objął ks. prof. dr hab. Alojzy Marcol. Pierwszy wykład wygłosił prof. dr hab. Leszek Leszczyński z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, do niedawna jeszcze adwokat przed objęciem funkcji sędziego Naczelnego Sądu Administracyjnego. W wykładzie „Prawa człowieka. Geneza i perspektywy europejskiego systemu ochrony” przedstawił on funkcjonowanie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasbourgu jako najskuteczniejszego mechanizmu obrony praw człowieka i zarazem rodzącą się konkurencję dla tegoż Trybunału w postaci Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości w Luksemburgu, który coraz częściej orzeka w sprawach dotyczących także praw człowieka w ramach Unii Europejskiej. Powstają w związku z tym problemy dotyczące jednolitości standardów praw człowieka stosowanych przez obydwa trybunały, a także obawa, iż Trybunał w Strasbourgu może w przyszłości pozostać Trybunałem dla państw członków Rady Europy nienależących do Unii Europejskiej. Prawdopodobnie jednak obawy co do dwutorowości orzecznictwa trybunałów zostaną rozwiane, o ile w przyszłości, już niedalekiej, Unia Europejska przystąpi do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Pociuszające jest także i to, że już obecnie ETS w Luksemburgu uznaje EKPCZ za źródło praw podstawowych w Unii Europejskiej, a Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej przyjęta w grudniu 2000 r. w Nicei odsyła wręcz do takiego rozumienia sensu gwarantowanych w niej praw, jaki nadał Trybunał Praw Człowieka w Strasbourgu prawom z EKPCZ.

Z kolei siostra prof. dr hab. Barbara Chyrowicz z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w wykładzie „Prawa człowieka wyzwaniem etycznym XXI wieku” mówiła o postępie moralnym jako czynniku przestrzegania praw człowieka. Wskazała na doniosłość zdolności rozoznania porządku moralnego i rozróżnienia między dobrem, a złem, a następnie na proces internalizacji przez człowieka wartości dobra. Równocześnie mówczyni wskazała na nie-

bezpieczną przewrotność XX wieku, który w odniesieniu do aborcji dokonał swego „oswojenia zabójstwa” dorabiając do niej ideologię humanizmu i usiłując uczynić z niej prawo kobiety. Autorka wskazała także na powinność człowieka zapobiegania złu sięgając do teologicznych rozważań św. Tomasza z Akwinu na temat grzechu zaniechania. W tym aspekcie za niewystarczające uznała wysiłki społeczności w niesieniu pomocy najbardziej potrzebującym. W dużej dysproporcji pozostają bowiem środki na tę pomoc w stosunku do możliwości zasobnych społeczeństw. Dla przykładu bogata Australia przeznaczyła na pomoc dla głodujących równowartość 1/10 kosztów budowy opery w Sydney.

Ks. prof. dr hab. dr h.c. Helmut Juros z Uniwersytetu im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w wykładzie „Prawa człowieka – uniwersalność i partykularność kultury europejskiej” wskazał, iż uniwersalność praw człowieka rozbija się o wolność i różnorodność państw, które ostatecznie realizują, lub nie, prawa człowieka.

Ograniczoność dóbr, jakimi dysponuje państwo, czyni koniecznym przeniesienie niektórych praw człowieka na poziom praw obywatela danego państwa. Zasada równości i solidarności nie da się więc zrealizować w sposób nieograniczony. Podobnie jest z ewangeliczną zasadą miłości bliźniego. Czas nie pozwala na to, by kochać wszystkich ludzi, a zatem w naturalny sposób więcej czasu i miłości okazujemy najbliższym w rodzinie, miejscu pracy etc.

Prof. dr hab. Artur Nowak-Far ze Szkoły Głównej Handlowej w wykładzie „Zasada demokracji partycypacyjnej w projekcie traktatu Konstytucyjnego jako środek umacniania regionu i praw obywatelskich” omówił instytucje przedstawiania poglądów organom Unii oraz konsultacji i debaty o sprawach Unii.

Nie mogłem się niestety oprzeć wrażeniu, że zbyt dużą rolę przewiduje się w projektowanych regulacjach dla organów Unii, a stosunkowo mało podmiotowości obywateli, co dotyczy zwłaszcza uprawnień organów Unii do decydowania o kręgu osób zainteresowanych biorących udział w korzystaniu z tych instytucji. W Polsce mamy niezbyt dobre doświadczenia chociażby z art. 28 k.p.a., w którym mowa o stronie jako podmiocie mającym interes prawny, co często prowadzi do zaskakujących orzeczeń w przedmiocie tego, kto ma prawo występować jako strona.

Prof. dr hab. Tadeusz Jasudowicz w wykładzie „Moc i słabość praw człowieka” przedstawił twórczą interpretację przez Europejski Trybunał Praw Człowieka bardzo oszczędnych w słowach sformułowań Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Wykładowca wyraził także podziw dla Ojca Świętego za jego promocję praw człowieka i niezwykłą intuicję w rozumieniu również prawniczego sensu poszczególnych sformułowań, co dla osoby bez wykształcenia prawniczego nie jest przecież rzeczą łatwą. Humanistyczny wymiar praw człowieka płynący z godności człowieka, tak bardzo bronionej przez Ojca Świętego, zdaje się wyjaśniać ten fenomen.

Po tym wykładzie wywiązała się dyskusja na temat zbliżania się dwóch systemów prawa, a to *common law* i kontynentalnego, dzięki orzecznictwu Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasbourgu, które dla zapewnienia stabilności orzecznictwa posługuje się systemem precedensów i odniesień do swego wcześniejszego orzecznictwa. Sędziowie Trybunału podobnie jak w systemie anglosaskim są *making law*, interpretując bardzo skąpe sformułowania poszczególnych praw zawartych w EKPCZ.

Ks. prof. dr hab. Janusz Nagórny z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w wykładzie „Prawo do pokoju” przedstawił doktrynę Kościoła katolickiego poświęconą zagadnieniu pokoju, wskazując, iż papież Jan XXIII w encyklice „*Pacem in terris*” określił cztery filary pokoju: prawdę, wolność, sprawiedliwość i miłość. Wykładowca wskazał także na potrzebę

zaangażowania ludzi dobrych w budowanie świata pokoju i sprawiedliwości przypominając, iż dla triumfu zła wystarczy bezczynność ludzi dobrych.

Prof. dr hab. Marek Piechowiak z Uniwersytetu w Zielonej Górze w wykładzie „Powinności prawa wobec godności człowieka” przedstawił godność człowieka jako źródło jego praw, zauważając trafnie, iż w przeciwieństwie do Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka nie wspomina o tym EKPCZ. Wykładowca podkreślił, iż godność i płynące z niej prawa człowieka są nienabywalne i niezbywalne, bo przyrodzone (wrodzone). W toku dyskusji po tym wykładzie uzasadniano, iż źródłem godności jest fakt, iż człowiek został stworzony na obraz i podobieństwo Boga (religijne uzasadnienie) lub też, iż jest on bytem samym dla siebie (autotelicznym).

Tematyka wykładów była różnorodna i tak prof. dr hab. Aniela Dylus z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego mówiła na temat „Ile moralności potrzebuje gospodarka”. Podobnie wątek gospodarczy przewijał się w wykładzie prof. dr hab. Andrzeja Baładynowicza z Uniwersytetu Warszawskiego „Przeciwdziałanie patologiom w administracji i biznesie w oparciu o prawa człowieka”.

Mgr Ali Abi Issa mówił o „Etyce w muzułmańskim systemie prawnomoralnym” a ks. prof. dr hab. Paweł Bortkiewicz z Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu o „Prawie pracy w XXI wieku”.

Z kolei w sekcji samorządów i organizacji pozarządowych ks. prof. dr hab. Marian Machinek przedstawił „Prawa rodziny w XXI wieku w kontekście ewolucji pojęcia rodziny”.

Prof. dr hab. Jan Boć z Uniwersytetu Wrocławskiego i Opolskiego w wykładzie „Samorząd terytorialny w realizacji praw rodziny i osób niepełnosprawnych” uznał, iż sytuacja rodziny i osób niepełnosprawnych jest alarmująca, a administracja niewydolna. Niepokojem napawa go także poprzestanie bardzo często na lawinowym tworzeniu prawa, zamiast realnej pomocy dla osób potrzebujących.

Ks. prof. dr hab. Henryk Skorowski z Uniwersytetu Księdza Kardynała Stefana Wyszyńskiego mówił na temat „Zagrożenie praw społecznych – prawo do mieszkania”.

Dr Krzysztof Motyka przedstawił w wykładzie pod tytułem „Rola organizacji pozarządowych w realizacji i ochronie praw człowieka” historię tych organizacji na świecie i w Polsce oraz ich działalność w zakresie ochrony praw człowieka.

Te tematy jako bardzo związane z rzeczywistością wywołały ożywioną dyskusję między innymi dotyczącą ustawy o pożytku publicznym, a także odpowiedzialności państwa za stanowiące prawo złej jakości i sprzyjające nie ochronie, lecz rozbiciu rodziny (regulacje dotyczące najmu lokali, czynszów za lokale, które często generują niepokój i zbyteczne spory, a także pozbawiają rodzinę dachu nad głową). Skrytykowano także ustawę o pożytku publicznym oraz o krajowym rejestrze sądowym jako niesprzyjające powstawaniu organizacji pozarządowych i przejmowaniu zadań rządu realizowanych niejednokrotnie taniej, szybciej i sprawliwiej przez te organizacje niż przez urzędy państwowe.

Prof. dr hab. Stanisław Kaźmierczyk z Uniwersytetu Wrocławskiego i Opolskiego wygłosił wykład „Nakaz a kompetencja jako zagadnienie aktywności gospodarczej”.

Niżej podpisany wygłosił wykład „Trybunał Strasbourski probierzem realizacji praw człowieka” przedstawiając orzecznictwo Trybunału zwłaszcza to, które wymusiło zmianę ustawodawstwa krajowego lub praktyki w poszczególnych państwach, w tym w Polsce, w celu dostosowania ich do standardów EKPCZ.

Konferencja przyniosła bardzo ciekawe spojrzenie na prawa człowieka z perspektywy prawników i etyków tak świeckich jak i duchownych integrując te środowiska i dając zaczyn

do następnych takich wspólnych konferencji, o czym na jej zakończeniu wspomnieli główni organizatorzy: prof. dr hab. Stanisław Leszek Stadniczeńko z Zakładu Prawa Ustrojowego i Praw Człowieka Uniwersytetu Opolskiego i ks. prof. dr hab. Piotr Morciniec z Uniwersytetu Opolskiego z Katedry Teologii Moralnej i Etyki Społecznej Wydziału Teologicznego. XXI wiek stanowi nowe wyzwania przed obrońcami praw człowieka i nowe zagrożenia. Bez refleksji etycznej sięgającej do ich źródeł obrona ta jest połowiczna.

Z żalem skonstatował prof. S. L. Stadniczeńko, iż mało przybyło samorządowców i pracowników administracji.

Świetną organizację konferencji zapewniły osoby z Komitetu Organizacyjnego – dr Anna Frankiewicz, mgr Magdalena Gołowkin, mgr Arleta Suchorska, dr Tadeusz Cielecki, mgr Tomasz Orłowski, ks. dr Bernard Jurczyk i ks. dr Konrad Glombik.

Uczestnicy konferencji mieli okazję poznać także zamek w Kamieniu Śląskim, gdyż tam odbywała się część obrad, a ponadto tam byli zakwaterowani zamiejscowi goście.

Zamek ten należał do rodu Odrowążów i w nim to urodził się kanonizowany w 1594 r. Jacek Odrowąż, który wstąpił do zakonu Dominikanów i sprowadził ich do Polski (w tym do Krakowa w 1222 r.; gdzie znajduje się jego kaplica i grób). W miejscu jego urodzenia – odnowionym przez Kurię Opolską zamku – znajduje się kaplica Św. Jacka. Zamek w stylu barokowym z olbrzymim parkiem został do obecnego wyśmienitego stanu doprowadzony po kompletnej odbudowie, gdyż w 1971 r. uległ spaleni – w czasie, gdy zajmowały go stacjonujące tam wojska radzieckie. Odbudowany w latach 1990–1994 r. mieści dzisiaj Centrum Kultury i Nauki przy Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Opolskiego. Doskonałe to miejsce szkoleń, sympozjów, konferencji i medytacji.

Zbigniew Cichoń